



## Deniz Müzesi Komutanlığı'ndaki Mezar Taşları\*

Muhammed Emin Doğan<sup>1</sup>

Burak Muhammet Gökler<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Arş. Gör.

Atatürk Üniversitesi  
Edebiyat Fakültesi  
Sanat Tarihi Bölümü  
[emin.dogan@atauni.edu.tr](mailto:emin.dogan@atauni.edu.tr)

<sup>2</sup>Arş. Gör.

Atatürk Üniversitesi  
Edebiyat Fakültesi  
Sanat Tarihi Bölümü  
[burak.gokler@atauni.edu.tr](mailto:burak.gokler@atauni.edu.tr)

**Gönderim Tarihi/Received:**

22.03.2021

**Kabul Tarihi/Accepted:**

02.02.2022

**Alan Editörü/Field Editor:**

M. Karademir

### Öz

Türk-İslam sanatının önemli yansımalarından birisi olan mezar taşları, kültürel mirasın birer parçası niteliğinde olup formlarıyla, metin içerikleriyle, süslemeleriyle ve serpuşlarıyla ait oldukları dönemleri hakkında bilgiler vermektedir. Elde edilen her bir bilgi o dönemin mezar geleneğini, kültürünü, içerisinde bulunduğu üslubunu, yazı karakterini ve etkileşimini ortaya koymaktadır. Bu hususta çalışmaya konu olan ve bugün İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığında sergilenen 16 mezar şahidesi değerlendirmeye alınmıştır. Öncelikle, II. Abdulhamid zamanında 1897'de kurulan ve Anadolu'nun en önemli Deniz Müzesi olan müzenin tarihçesiyle ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra müze envanterindeki şahideler incelenmiştir. Şahidelerden 12 tanesinin yeniçeriye ait olduğu, taşların börk, dardağan ve serdengeçti serpuşuyla tamamlandığı görülmüştür. Ayrıca yeniçerilerin ait oldukları bölüklerin remizleri de tespit edilmiştir. Diğer 4 şahideden birisi Has Oda veya Enderun'dan olanların kullandığı zerrin külahına sahipken, üç tanesinde bir başlık söz konusu değildir. Son bölümde ise şahidelerin ve üzerindeki remizlerin değerlendirilmesi yapılarak Anadolu'daki benzer örneklerle karşılaştırılıp mezar taşları içerisindeki yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İstanbul, Yeniçeri, Mezar Taşları, Börk, Deniz Müzesi.

### Grave Stones in the Naval Museum Command

#### Abstract

Gravestones, which are one of the important reflections of Turkish-Islamic art, are a part of cultural heritage and provide information about the periods they belonged to with their forms, text contents, ornaments and headgear. Each information obtained reveals the burial tradition, culture,

\* Araştırmaya konu olan mezar taşları "Deniz Müzesi Komutanlığı'na" ait olup eserlerin Görsel ve ölçülerinin alınması, Müze Komutanlığı'ndan alınan izinle gerçekleştirilmiştir. Başta müze müdürü olmak üzere katkılarından dolayı tüm müze çalışanlarına teşekkür ederiz.

style, writing character and interaction of that period. The 16 grave heads that are the subject of the study and exhibited in the Istanbul Naval Museum Command today were evaluated. First of all, after giving a brief information about the history of the museum, which was founded in 1897 during the reign of II. Abdulhamid and which was the most important Naval Museum in Anatolia, the tombstones in the museum inventory were examined. It was observed that 12 of the gravestones belonged to janissaries, and the stones were completed with a headgear of "börk", "dardağan" and "serdengeçti". In addition, the symbols of the troops to which the janissaries belong were also identified. One of the other 4 tombstones has a turmeric cone used by those from Has Oda or Enderun, while three do not have a title. In the last part, the gravestones and their symbols were evaluated and compared with similar examples in Anatolia and their place in gravestones was tried to be revealed.

**Keywords:** İstanbul, Janissary, Gravestones, Börk, Naval Museum.

## GİRİŞ

İstanbul'un Avrupa Yakasında, Beşiktaş İlçesinde bulunan Deniz Müzesi Komutanlığı, Türkiye'nin denizcilik alanındaki en büyük müzesidir. Deniz Müzesi, 31 Ağustos 1897'de II. Abdulhamid'in izni, Bahriye Nazırı Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa'nın emri ve Amiral Hikmet Paşa ile birlikte Binbaşı Süleyman Nutki'nin büyük çabaları sonucu "Müze ve Kütüphane" idaresi adıyla Tersane-i Âmire bünyesinde faaliyete başlamıştır (İşıpek, 2010, s. 82).

Tersane-i Âmire'deki Mayın Müfreze Komutanlığına ait binada Binbaşı Süleyman Nutki'nin nezaretinde faaliyetine devam ederken 1933'te mayın deposuna ihtiyaç duyulması sebebiyle Kasımpaşa'daki Nakkaşhâne binasına taşınmıştır. Bahriye Müze Müdürlüğü adıyla açılan müze, II. Dünya Savaşı esnasında bünyesinde yer alan bazı eserler, zarar görmemesi adına Ankara, İzmit ve Niğde'ye gönderilmiştir. 1946'da müzenin tekrar İstanbul'da kurulmasına karar verilmiş ve bugün Kasımpaşa'da bulunan Kuzey Deniz Saha Komutanlığı binasında eserler toplanmıştır. 1947'de Dolmabahçe Camii ve bitişinde yer alan bina, Deniz Kuvvetleri Komutanlığına tahsis edilip restorasyon çalışmaları yapılmış ve eserlerin sergilenmesi için müze haline getirilmiştir. 27 Eylül 1948 tarihinde "Deniz Müzesi ve Arşiv Müdürlüğü" adıyla hizmete açılmıştır (İşıpek, 2010, s. 97).

1956'da Beşiktaş'taki Kayıkhanne Binasının istimlak edilmesinden sonra Halayık, Yaverler ve Arabacılar daireleri Deniz Müzesi'ne tahsis edilmiştir. Kayıkhanne'nin yıkılmasından sonra Dolmabahçe Camii bünyesinde yer alan Deniz Müzesi için yeni mekân arayışı başlamıştır. Yeni yer arayışları sonucunda, Beşiktaş'ta Maliye'ye ait olan boş bina 27 Eylül 1961'de "Deniz Müzesi ve Arşivi Müdürlüğü" adıyla ziyaret açılmıştır (İşıpek, 2010, s. 97).

XX. yüzyıl başlarında inşa edilen ve önceleri farklı amaçlarla kullanılan müze ana teşhir binası çeşitli eklemelerle 1971'de "Tarihi Kayıklar Galerisi" adı altında galeri olarak kullanılmıştır. Bu galerinin yetersiz kalması nedeniyle 2008'de mevcut olan müzenin inşasına başlanmış ve 4 Ekim 2013'te ziyarete açılmıştır (Deniz Müzesi Komutanlığı Resmi Web Sitesi).

Müze bünyesindeki taş eserler koleksiyonunda bulunan ve konunun temelini oluşturan toplam 16 mezar taşından bazıları, müzenin doğusundaki Barbaros Hayrettin Paşa'nın Haziresi'nden getirilerek müzenin bahçesinde koruma altına alınmıştır.

Çalışmaya konu olan mezar taşlarının on iki tanesi Yeniçerilere aittir. Kuruluş tarihi tam olarak belli olmayan Yeniçeriler Ocağı, Orhan Gazi dönemine kadar inen tarihi bir geçmişe sahiptir. Osmanlı'nın en önemli askeri birliklerinden biri olan Yeniçeriler birçok fetihle önemli rol üstlenmiştir. Zamanla Yeniçeriler, başına buyruk hareket etmiş, isyan çıkarmış, askeri yenilikleri reddederek disiplini bozmuş ve savaflara çıkmayarak Osmanlı İmparatorluğu'nu ve halkını zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle daha öncede denenip ancak başarısızlıkla son bulan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması II. Mahmud döneminde gerçekleşmiştir ki bu olay Vak'a-i Hayriyye (17 Haziran 1826) olarak anılmıştır (Beydilli, 2013, s. 450-462).

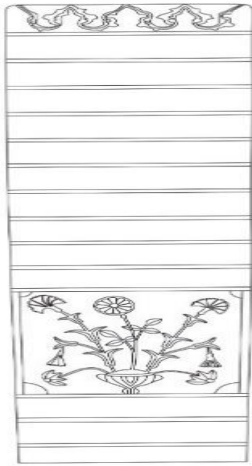

Yeniçerilerin kullanmış oldukları serpuşlar, mezar şahidilerine de yansımıştır. Birden fazla serpuş tipi tercih eden Yeniçeriler'in en bilineni börtklerdir. Börtü mezar taşlarının ise günümüzdeki sayısı diğerlerine göre oldukça sınırlıdır. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının akabinde mezar taşlarının da kırıldığı ve onları hatırlatacak bütün izlerin kaldırıldığı ifade edilmektedir. Ancak bu durumla ilgili yazılı bir bilgi henüz ortaya konulamamış, sözlü söylence olarak kalmıştır (Çetintaş, 2010, s. 228-229). Bunun neticesinde de Yeniçeriler'e ait şahidelerinden günümüze ulaşanları önem teşkil etmektedir.

### Yusuf Reis Mezar Taşı

Yusuf Reis'e ait, 1597 tarihli mezar taşı, sadece baş şahidesinden oluşmaktadır. 1.83 m uzunluğunda, 0.56 m genişliğinde ve 0.17 m kalınlığında dikdörtgen prizmal bir gövde yapısına sahip olan mermer taşın, gövdesi üzerine oyma-kabartma tekniği ile işlenmiş süslü hatlı 12 satırlık Osmanlıca kitabe, yatay silmelerle birbirinden ayrılmıştır.

Mezar taşlarında, süslemelerle genellikle ayak taşında karşılaşılrken burada doğrudan yazı arasına ve düz biten tepeliğe nakşedilmiştir. Kare bir panoda verilen alt süslemede, tek kaideli, iki kulplu bir vazodan çıkan klasik üsluptaki karanfiller, gülbezekerler, sümbül ve yıldız çiçekleri bir ahenk oluştururken tepelikteki palmetler, bir dizi halinde verilmiştir.

**Tablo 1.** Yusuf Reis'e Ait Mezar Taşı

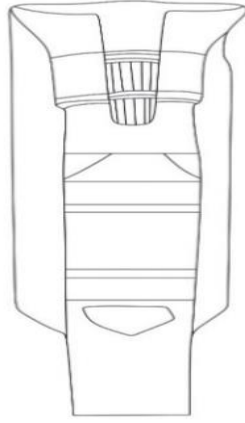
Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
<p>Mah-ı Recebde eyledi dünyadan irtihal  Yusuf Reis ruhuna Rahmet ide Hûda  Niçe gazalar eyledi .... İdûb âlemi  Bahriyle berde seyri sülûk etdi bî öZR  Kıştîy-i tufan yolu ... ilerledi kalyon  Korsanlığıyla getti  Eyle cinânda hurîy u gilmanla enîs  Ya Rabbi esirge ... avf eyle kılma red  Her kim okursa fatiha ruh-u revânıma  Yarın Resul-u Ekremi eyle ona senef  Sene 1006/1597  Hatifi dua ile didi tarihini ol  Yusuf Reisine addini Mikail ede ve evhadün</p>	<p>ماهي رجیده ایلدي دنیان ارتیحل  یوسف ریس رحونه رحمت ایده حدا  نیچه غزالر ایلدي ... ایدوب المی  بحریله برده سیری سولک ایدي بی عزر  کیشتیی طفان یولی ... ایلرلدي قلیون  قورسانلغییله کتدی  ایله جنانده حوریو غلمانله انیس  یا ربی اسیرکه ... افو ایله قیمه رد  هر کیم او قورسه فاتحه روحو روانمه  یارن رسولو اکرمی ایله اونا سنف  سه ۱۰۰۶  هاتیف دع ایله دیدی تاریخینی اول  یوسف ریسنه ادنی میکیل اده او حادن</p>
	
Çizim 1. Doğan	Görsel 1. Doğan

### Yeniçeri Ahmed Beşe Mezar Taşı

Yeniçeri Ahmed Beşe'ye ait olan, 1738 tarihli mezar taşı, sadece baş şahidesinden ibarettir. 0.79 m uzunluğunda, 0.11 genişliğinde ve 0.13 m kalınlığında kare kesitli, dikdörtgen gövdeli mermer taşın gövdesi üzerine oyma kabartma olarak nakşedilen sülüs hatlı beş satırlık Osmanlıca kitabe, birbirinden yatay silmelerle taksim edilmiştir.

Mezar taşının, köşeleri pahlanarak yumuşatılmış gövdesinden kalın boyun bölümüne geçilmektedir. Boyun üzerine doğrudan oturtulan ve alın kısmı kaşıklıkla vurgulanan börkün yatırma kısmı baş kısmından bel bölümüne kadar sarkarak taşı tamamlamaktadır.

**Tablo 2.** Yeniçeri Ahmed Beşe'ye Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Merhum Ahmed Beşe	مرحم احمد بش
Ruhuiçun	روحیچون
El fatiha	الفاتحه
Sene 1151/1738	سنه ۱۱۵۱
	
Çizim1. Doğan	Görsel 1. Doğan

### Beylik Kapudanı Cezayirli Hüseyin Kapudan Mezar Taşı

Mezar taşı, 1753 tarihli olup sadece baş şahidesinden meydana gelmektedir. Cezayirli Hüseyin Kapudan'a ait olan mermer şahide, 0.81 m uzunluğunda, 0.29 m genişliğinde ve 0.16 m kalınlığında ve yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey dikdörtgen bir form sergilemektedir. Şahide gövdesinde yatay silmelerle ayrılmış sülüs hatlı oyma-kabartma tekniğindeki Osmanlıca yazıt ise yedi satırdan müteşekkildir.

Şahidenin üst bölümü kırık vaziyettedir. Kırılma şekline ve yapısına bakıldığında herhangi bir boyun kısmının ve serpuşun olmadığı, düz bir şekilde bittiği düşünülmektedir. Taşa süsleme olarak ise sadece serlevha satırının üst iki köşesindeki palmetler görülmektedir.

**Tablo 3.** Beylik Kapudanı Cezayirli Hüseyin Kapudan'a Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
<p>Merhum ve mağfur ila rahmete Rabbel-ğafur Beylik Kapudan Cezayirli Hüseyin Kapudan Her kim bu mezara nazar ederse Bir fatiha okumayınca geçmeye Rıza Allahu Teala fatiha Sene 1167/1753</p>	<p>مرحوم ومغفور الي رحمت ربه لغفور بيليك قبودان جزايرلي حسين قبودان هر كيم بو مزار نظار ايدرسه بر فاتحا اقوميجه كچميه رضاء الله تعا فاتحه سنه ١١٦٧</p>
 <p>Çizim 3. Doğan</p>	 <p>Görsel 3. Doğan</p>

**Yeniçeri Mehmed Mezar Taşı**

Yeniçeri Mehmed'e ait ve 1757 tarihli olan mezar taşı, yalnızca baş şahidesinden oluşmaktadır. 1. 16 m uzunluğunda, 0. 14 m genişliğinde ve 0. 13 m kalınlığındaki mermer şahide, kare kesitli ve dikdörtgen bir gövde yapısına sahiptir. Şahidenin ön yüzeyine oyma-kabartma şeklinde nakşedilen ve 14 satırdan meydana gelen sülüs hatlı Osmanlıca kitabe, yatay eksende atılmış silmelerle bölümlenmiştir.

Şahide gövdesinin üst bölümü pahlanarak kalın boyun bölümüne geçiş yapılmıştır. Boyun üzerine oturtulan ve yıldızlı kaşıklıkla vurgulanan börk serpuşunun yatırma kısmı arkadan bele kadar sarkarak şahideyi sonlandırmaktadır.

**Tablo 4.** Yeniçeri Mehmed'e Ait Mezar Taşı



Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Hüve'l Bâkî Doymayıp tazeliğine Çünkü oldu Na murad rahmete Müsta'grik eyleye Anı(onu) rabbil-ibad Bu hakir Mehmed'in Yemr edip Ruhu şâd ola Ya rabbi ola dahi Daimen hayrıyla yâd Ruhuna fatiha Sene 1171/1757 Taşçı	هول باقی دیمیوب تازلکین چنکی اولدی نا مراد رحمتہ مستغرق ایلایہ عنی ربل اعباد بو حقیر محمدن یمر ادیب روحو شاد اولل یا ربی اولل دا عامن حیریلایاد روحنا فاتحه سنه ۱۱۷۱ طاشچی
	
Çizim 4. Gökler	Görsel 4. Doğan

**Serdengeçti Ağası Mehmed Ağa Mezar Taşı**

Serdengeçti Ağası'na ait olan 1759 tarihli mezar taşı, sadece baş şahidesinden ibarettir. Mermer şahide 2.13 m uzunluğunda, 0.32 m genişliğinde ve 0.14 m kalınlığında yukarıdan aşağıya doğru daralan dikey dikdörtgen bir gövdeye sahip olup, toprağa girecek kısım, 0.51 m ölçülerinde uzun ve ince tutulmuştur. Gövdenin ön yüzeyine oyma kabartma tekniği ile yerleştirilen yedi satırlık sülüs hatlı Osmanlıca kitabenin ilk altı satırı, yatay atılmış silmelerle ayrılırken tarih ve dua istediğinin yer aldığı metin, kaideli küçük bir vazo formu içerisinde verilmiştir.

Şahide gövdesinin hemen üzerine yerleştirilen ve yukarı doğru daralan silindirik boyun, serdengeçti serpuşu ile gövdeyi birbirine bağlamaktadır.

**Tablo 5.** Serdengeçti Ağası Mehmed Ağa'ya Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Merhum ve mağfur El muhtaç ila Rahmete Rabbel-Ğafur Merhum El Hac Mustafazâde merhum Serdengeçti Ağası Mehmed Ağa ruhuiçun El Fatiha Sene 1173/1759	مرحوم و مغفور المحتاج الي رحمة ربّ الغفور مرحوم ال حاج مصطفىزاده مرحوم سردنگچد اغاسي محمّد اغا روحیچون ال فاتحه سنه ۱۱۷۳
 <p>Çizim 5. Gökler</p>	 <p>Görsel 5. Doğan</p>

#### Yamak Mehmed Beşe Mezar Taşı



Mehmed Beşe'ye ait olan ve sadece baş şahidesinden meydana gelen mezar taşı, 1769 tarihlidir. Mermer malzemeli taş, 1.05 m uzunluğunda, 0.23 m genişliğinde ve 0.12 m kalınlığında yukarıdan aşağı doğru daralan düşey dikdörtgen gövdelidir. Şahideyi toprağa sabitleyen ayak kısmı, uzun ve ince bir yapı teşkil etmektedir.

Şahidenin ön yüzeyine oyma kabartma olarak nakşedilen sülüs hatlı 6 satırlık Osmanlıca kitabenin sınırları yatay silmelerle belirlenmiştir. Gövde üzerinden yükselen silindirik boyun ise dardağan serpuşla gövdeyi birbirine bağlamıştır.

Şahidenin, tarih ve dua bölümünün altına konumlandırılmış olan üç fodla remizi ise 39. Bölüğü simgelemektedir.



**Tablo 6.** Yamak Mehmed Beşe'ye Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Merhum ve mağfur Yamak Mehmed Beşe ruhuna Fatıha sene 1183/1769 K 39 (Bölük)	مرحوم و مغفور یماق محمد بشام روحنا فاتحه سنه ۱۱۸۳ ی ۳۹
	
Çizim 6. Gökler	Görsel 6. Doğan

**Yeniçeri Hüseyin Beşe Mezar Taşı**

33. Cemaat 'ten Yeniçeri Hüseyin Beşe'ye ait olan mezar taşının yalnızca baş şahidesi günümüze ulaşabilmiştir. 0. 81 m uzunluğunda, 0. 11 genişliğinde ve 0. 09 m kalınlığındaki mermer şahide, kare kesitli dikdörtgen formlu bir gövde biçimine sahiptir. Şahidenin, ön yüzeyine oyma-kabartma ile nakşedilen sülüs hatlı dört satırlık Osmanlıca kitabe metni, birbirinden yatay silmelerle ayrılarak belirginleştirilmiştir. Gövdenin üst bölümünde küçük bir pahlanma yapılsa da boyun kısmı oldukça kalın ve kısa tutulduğundan gövdenin devamı gibi bir görüntü sergilemektedir. Boyun üzerine yerleştirilen ve kaşıklık ile ön plana çıkan börk, şahidenin arkasına düşerek bel kısmına kadar uzanmıştır.

Şahide alt kısmında, yeniçerinin 33. Cemaat'te ait olduğunu gösteren gülle veya uçan kuş şeklinde tanımlanan remizi dikkat çekmektedir.

**Tablo 7.** Yeniçeri Hüseyin Beşe'ye Ait Mezar Taşı

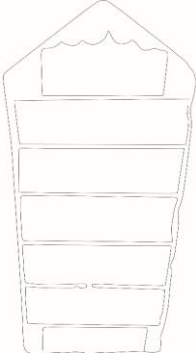

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Otuzüçüncü cemaat Merhum Hüseyin Beşe ruhuna Fatıha sene 1184/1770	اتوز اوچ جمات مرحوم حسین بشه روحنه فاتحه سنه ۱۱۸۴



### Hattat Derviş Ali Efendi Mezar Taşı

Hattat Derviş Ali Efendi'ye ait olan ve yalnızca baş şahidesinden oluşan mezar taşı, 1778 tarihlidir. Mermer taş, 0.77 m uzunluğunda, 0.11 m genişliğinde ve 0.13 m kalınlığında yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeli ve üçgen tepelikli bir stile sahiptir. Gövdenin ön yüzeyine oyma kabartma olarak işlenen sülüs karakterli yedi satırlık Osmanlıca kitabenin serlevha satırının, üst bölümü dilimli, tarih satırı dikdörtgen bir kartuş içerisinde verilirken diğer satırlar birbirinden yatay silmelerle ayrılmıştır.

**Tablo 8.** Hattat Derviş Ali Efendi'ye Ait Mezar Taşı

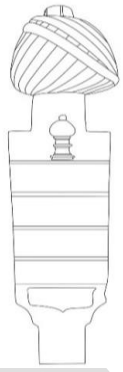

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Hüvel Hayyül Bakî Merhum ve mağfur el muhtaç İla rahmete Rabbel ğafur .... Hattadından Derviş Ali Efendi Ruhuiçun Allah'u Teala'nın rızası için El Fatiha sene 1192/1778	هول حي ل باقي مرحوم ومغفور ل محتاج بلي رحمته ربّ لغفور ..... حطاطيندن درويش علي افندي روحیچون الله تعله رضاسچون الفاتیه سنه ۱۱۹۶
	
Çizim 8. Gökler	Görsel 8. Doğan

### Salih Beşe Mezar Taşı

Sandıkçı Oflu Salih Beşe'ye ait 1782 tarihli mezar taşının yalnızca baş şahidesi günümüze ulaşabilmiştir. Mermer malzemeden yontulan şahide, 1.34 m uzunluğunda, 0.28 m genişliğinde ve 0.11 m kalınlığında yukarıdan aşağı doğru daralan dikdörtgen bir gövde yapısı sergilemektedir. Şahidenin ön yüzeyine oyma-kabartma şeklinde işlenen Osmanlıca kitabe, süslü karakterli bir yazı stilinde ele alınmış, ilk dört satır yatay silmelerle ayrılırken tarih yeri kartuş içerisinde verilmiştir. Serlevha satırının üzerine ve orta eksene konumlandırılan baba remizi ile hemen yanında "K ve 1" yeniçerinin ait olduğu birinci bölümü simgelemektedir.

Şahide gövdesine uzun ve silindirik bir boyun ile bağlanan dardağan serpuş ise taş sahibinin mesleğini daha da vurgulayan unsur olmuştur.

**Tablo 9.** Salih Beşe'ye Ait Mezar Taşı

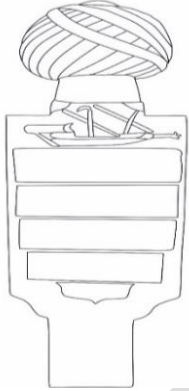

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Ziyaretten murad bir duadır Bugün bana ise yarın sanadır Merhum Sandıkçı oflus Salih Beşe Ruhuna Fatiha sene 1157/1782	زيارتدن مراد بر دعدر بوگون بنا ايسه يار سنادر مرحوم صاندقچی اوغلی صالح بشه روحنه فاتحه سنه ۱۱۵۷
	
Çizim 9. Doğan	Görsel 9. Doğan

### Sırmakeş Ahmet Beşe Mezar Taşı

56. Bölükten Sırmakeş Ahmet Beşe'ye ait 1782 tarihli mezar taşı, baş şahidesiyle günümüze gelebilmiştir. 1.35 m uzunluğunda, 0.32 m genişliğinde ve 0.13 m kalınlığındaki mermer şahide, yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey dikdörtgenlidir ve ayak bölümü daralarak taşı, yere sabitlemektedir. Gövdenin ön yüzüne oyma kabartma ile nakşedilen süslü hatlı beş satırlık Osmanlıca metnin sınırları yatay silmelerle belirlenmiş, tarih bölümü ise kartuş içerisine alınmıştır. Serlevha satırının hemen üstüne konumlandırılan ve "çekdiri" olarak isimlendirilen, gemi motifi, 56. Bölüğün remizesidir.

Şahide gövdesine, kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan dardağan ise taşı tamamlayan serpuş olmuştur.

**Tablo 10.** Sırmakeş Ahmet Beşe'ye Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Gençliğine doymayan Elli altı bölüğün Sırmakeşi Ahmed Beşe Ruhuna Fatiha Sene 1197/1782	کنچکنه دویمیان اللی الٹی باوکن صرمکش احمد بشه روحنه فاتحه سنه ۱۱۹۷
	
Çizim 10. Gökler	Görsel 10. Gökler

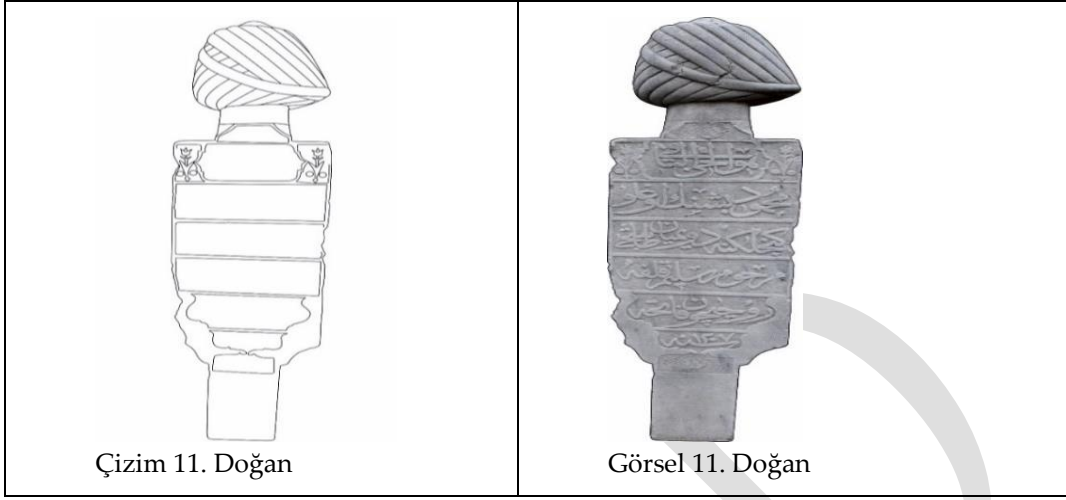
**Selim Kalfa Mezar Taşı**

Mahmut Beşe'nin oğlu Selim Kalfa'ya ait olan 1792 mezar taşı, sadece baş şahidesinden oluşmaktadır. Mermerden olan şahide, 1.63 m uzunluğunda, 0.35 m genişliğinde ve 0.11 m kalınlığında olup yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen bir gövde yapısına sahiptir. Ayak bölümü uzun ve daha ince tutulmuştur. Gövdenin ön yüzeyine sülüs karakterde oyma kabartma olarak yazılan altı satırlık Osmanlıca kitabenin serlevha satırı beyzi, dua istek ve tarih satırı, vazo formundaki bir kartuş içerisinde verilmiştir. Kimlik tanımının olduğu satırlar ise yatay silmelerle bölümlenmiştir.

Serlevha satırının iki yanındaki lale motifleri taşı tezyin ederken tarih satırının altındaki ve boyun üzerinde bulunan kartuşlardaki desenler eridiği için neyi temsil ettiği tespit edilememiştir. Son olarak taş, dardağan serpuşla tamamlanmıştır.

**Tablo 11.** Selim Kalfa'ya Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Hüvel Hayyul Baki Mahmud Beşe'nin oğlu Gençliğine doymayan taşçı Merhum Selim Kalfa Ruhıçun Fatiha Sene 1207	هوك حایل باقی محمود بشنك او غلو کنچکنه دویمیان طاشچی مرحوم سلیم قلفه روحیچون فاتحه سنه ۱۲۰۷



### Yeniçeri Es-seyyid Mustafa Mezar Taşı

9. Bölükten Yeniçeri Es-seyyid Mustafa'ya ait olan mezar taşı 1792 tarihli olup yalnızca baş şahidesi günümüze ulaşabilmiştir. Mermerden yontulan şahide, 1.06 m uzunluğunda, 0.18 m genişliğinde ve 0.14 m kalınlığına sahip olup yukarıdan aşağı doğru daralan düşey dikdörtgen gövdelidir. Şahidenin ön yüzeyine Osmanlıca sülüs hat ile yazılan 10 satırlık kitabe metninin sınırları yatay eksende çekilmiş silmelerle oluşturulmuştur.

Gövdenin üst bölümünün iki yanı pahlanarak kalın ve kısa boyun bölümüne geçiş yapılmıştır. Boyun üzerine yerleştirilen ve yıldız örgeleriyle öne çıkan kaşıklıklı börk, şahidenin bel bölümüne kadar sarkarak yeniçeri başlığını yansıtmıştır.

**Tablo 12.** Yeniçeri Es-Seyyid Mustafa'ya Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Hüve'l Hallak-ül Bakî Yirmi dört ağanın baş Çuk(h)adarı bir onulmaz Derdine çare bulmayan Dar-ı bekâya rihlet iden Merhûm ve mağfûr ila Rabbih El ğafur dokuzuncu Bölüğün es-seyyid Mustafa ruhuna Fatiha Sene 1207/1792	هول حلقل باقى يرمي دورت اغانك باش چوقادري بر اونولماز دردنه چاره بولميان داري بقايه رحلت ايدن مرحوم و مغفور الي رابيه آل غفور دوقوزونجو باوكن السيد مصتفا روحنه فاتحه سنه ١٢٠٧



### Tırnovalı Feyzullah Beşe Mezar Taşı

35. Cemaat'ten Tırnovalı Feyzullah Beşe'ye ait olan 1812 tarihli mezar taşının yalnızca baş şahidesi bulunmaktadır. Mermer malzemeli şahide, 1.58 m uzunluğunda, 0.32 m genişliğinde ve 0.11 m kalınlığında olup yukarıdan aşağı doğru daralan dikdörtgen bir gövdeli olup toprağa giren ayak kısmı daha dar tutulmuştur. Gövdenin ön yüzüne altı satır halinde sülüs hat ile nakşedilen kitabe metni, silmelerle belirgin hale getirilmiştir. Serlevha satırının hemen üzerinde ise 35 ve "Cemaat" kelimesini temsil eden "C" harfi ile birlikte Cemaat'ın remiziyle karşılaşmaktadır. Taşın bu bölümü kırıldığı için öge net olarak ayırt edilemese de 35. Cemaat'ın remizesinden hareketle simgenin, iki Zülfikar ortasındaki bal kabağı olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Şahidenin dardağan serpuşu ise silindirik ve kısa bir boyun ile gövdeye bağlanmaktadır.

**Tablo 13.** Tırnovalı Feyzullah Beşe'ye Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
C 35 Merhum ve mağfur ila Rahmeti Rabbe el ğafur otuz Beş cemaatin Tırnovalı Feyzullah Beşe'nin Ruhuna Fatiha Sene 1227/1812	ج ٣٥ مرحوم و مغفور الي رحمي ربه ل لغفور اوتوز بش جماعتن طبرنولي فيض الله بشه نك روحنه فاتحه سنه ١٢٢٧
Çizim 13. Gökler	Görsel 13. Doğan

### Ahmed Raif Bey Mezar Taşı

Hazine-i Humayun Ağalarından Ahmed Raif Bey'e ait olan 1813 tarihli mezar taşı, yalnızca baş şahidesinden oluşmaktadır. Mermer malzemeli şahide, 0. 72 m uzunluğunda, 0. 22 m genişliğinde ve 0. 10 m kalınlığındadır ve yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey dikdörtgen bir görünüme sahiptir. Şahidenin ön yüzüne oyma kabartma tekniği ile işlenen sülüs hatlı Osmanlıca kitabesi, sekiz satırdan meydana gelmekte ve satırlar birbirinden yatay silmelerle ayrılmaktadır. Serlevha satırının iki yanından başlayan ve dua istek bölümüne kadar inen, içerisi eş kenar dörtgenlerle hareketlendirilen kenar suyu, ayrıca metni iki yandan sınırlandırmaktadır. Serlevha bölümü ise üstten yarım dairesel kırık hatlı bir kemer ile kuşatılmıştır. Kemerin üzeri dilimli akantlarla, kırık hatları ise "C" kıvrımlarıyla dolgulanırken kemer köşeliklerini palmetler doldurmuştur.

Şahidenin gövdesinden silindirik boyun bölümüne geçişi daha estetik kılmak amacıyla köşeler pahlanıp palmetlerle hareketlendirilmiştir. Boyun üzerine yerleştirilen ve nadir olarak karşılaşılan zerrin külâhının üzerini ise laleler, mine çiçekleri ve eşkenar dörtgenler dekore etmiştir.

**Tablo 14.** Ahmed Raif Bey'e Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Rahimullah Hacegan divan-ı Humayundan Şakir Bey Efendi zade Enderundan Hazineyi Humayun Ağalarından Ahmed Raif Bey Ruhuiçun Fatiha Sene 1228/1813	رحيم الله حواجان ديون همايونندن شاکر بک افندي زاده اندروندن حزینبی همايون اغاگردن احمد راعف بک رحیچون فاتحه سنه ۱۲۲۸
	
Çizim 14. Gökler	Görsel 14. Doğan

### Tavganlı Mehmed Ağa'nın oğlu Mehmed Mezar Taşı

51. Bölükten Tavganlı Mehmed Ağa'nın oğlu Mehmed'e ait olan 1819 tarihli mezar taşı hem baş hem ayak şahidesiyle birlikte günümüze ulaşmıştır. 0. 65 m uzunluğunda, 0. 21 m genişliğinde ve 0. 13 m



kalınlığındaki mermer baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey dikdörtgen bir gövde yapısına sahiptir. Gövdenin ön yüzeyinde 4 satır halinde oyma kabartma olarak işlenen sülüs hatlı Osmanlıca kitabenin ilk 3 satırı, yatay silmelerle ayrılırken, tarih satırı kartuş içerisinde verilmiştir.

Serlevha satırının üzerinde yer alan üç başlı ejder motifi 51. Bölüğün remizi olarak dikkat çekmektedir.

Şahidenin darıdağan serpuşu, kısa ve silindirik bir boyunla gövdeye bağlanmış ve şahideyi tamamlamıştır.

Mezarın ayak şahidesi ise 0.98 m uzunluğunda, 0.23 m genişliğinde ve 0.12 m kalınlığında olup, yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey dikdörtgen bir gövde yapısına sahiptir ve üstte sivri bir tepelikle son bulmaktadır. Şahide gövdesinin üst bölümüne ise 51. Bölüğün remizi olan üç başlı ejder figürü kabartma olarak işlenmiştir. Figürün ortasında ise 51 sayısı ve bölümü temsil eden "K" harfine yer verilmiştir.

**Tablo 15.** Tavganlı Mehmet Ağa Oğlu Mehmed'e Ait Baş ve Ayak Şahidesi

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Tavganlı Mehmed Ağa'nın Oğlu merhum Molla (Menla) Mehmed Ruhuiçun fatiha Sene 1235/1819	طاوغنلي محمد اغانك اوغلو مرحوم منلا محمد روحچون فاتحه سنه ۱۲۳۵
	
Çizim 15. Gökler	Görsel 15. Doğan
	
Çizim 16. Gökler	Görsel 16. Doğan

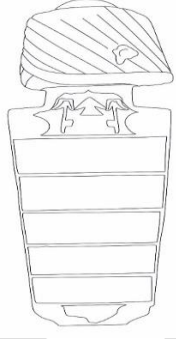



### Seyyid Bekri Mustafa Mezar Taşı

52. Bölükten Seyyid Bekri Mustafaya ait olan 1819 tarihli mezar taşı, yalnızca baş şahidesinden oluşmaktadır. Mermerden yontulan taş, 1. 38 m uzunluğunda, 0.43 m genişliğinde ve 0.23 m kalınlığında olup yukarıdan aşağı doğru daralan düşey dikdörtgen bir gövde yapısı sergilemektedir. Gövdenin ön yüzeyine oyma kabartma olarak nakşedilen 6 satırlık sülüs hatlı Osmanlıca kitabenin ilk 5 satırı yatay silmelerle sınırlandırılırken tarih satırı kartuş içerisine alınmıştır. Serlevha satırının hemen üzerine konumlandırılan ve 52. Bölüğü simgeleyen saban demiri ve iki tuğ remizesi ile "K harfi" ilgi uyandırmaktadır.

Gövdeye kısa bir boyun ile bağlanan dar dağın serpuş ise şahideyi tamamlayan son unsur olmuştur.

**Tablo 16.** Seyyid Bekri Mustafa'ya Ait Mezar Taşı

Kitabe Metni	
Günümüz Türkçesi	Osmanlıca
Kef 52 Merhum ve mağfur el muhtaç İla rahmeti rabbel ğafur Elli iki bölümün Seyyid Bekri Mustafa'nın Ruhuiçun Fatiha Sene 1235/1819	ی ۵۲ مرحوم و مغفور المحتاج اللي رحمتي ربّل غافور اللي اكي باوكن سيد بكري مصطفىك روحيچون فاتحه سنه ۱۲۳۵
	
Çizim 17. Gökler	Görsel 17. Doğan

### Karşılaştırma ve Değerlendirme

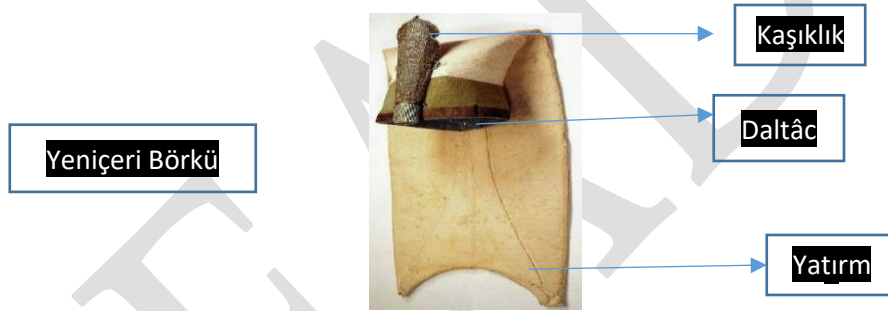
İncelenen 16 mezar taşından 15'i yalnızca baş şahidesinden ibaretken sadece Tavganlı Mehmed Ağa oğlu Mehmed'e ait taş hem baş hem ayak şahidesinden oluşmaktadır. Tarihsel olarak en erken mezar taşı, Yusuf Reis'e ait olup 1597 tarihlidir. En geç olanı ise Yeniçeri Seyyid Bekri'ye ait olan 1819 tarihli şahidedir.

Şahidelerin gövdelerine bakıldığında, yukarıdan aşağıya doğru düşey dikdörtgen bir form sergilediği görülmektedir. Ayrıca gövde üzerine nakşedilen Osmanlıca metinlerin sülüs hatlı olması dikkat çekmektedir. Metinlerin tercümesinde ise 15 meslek ortaya çıkartılmıştır. Bu mesleklerden 8'i Yeniçeri, 1'i Beylik Kapudanı, 1'i Serdengeçti Ağası, 1'i Sırmakeş, 1'i Denizci, 1'i hattat 1 tanesi ise Hazine-i Hümayun

Ağası şeklindedir. Burada Yusuf Reis'e ait olan şahide de geçen korsan kelimesi önem teşkil etmektedir. İlk olarak Osmanlı'da ünlü olan Yusuf Reis akla gelse de, bir bağlantı kurulamamıştır.

Mezar taşlarının en önemli unsurlarından olan ve vefat eden kişinin hayattaki mesleğini yansıtan serpuşlar, incelenen eserlerin 13'ünde 4 farklı tip tespit edilmiştir. Bunlardan üç tanesi yeniçerilerin kullandıkları börk, serdengeçti ve darıdağın, bir tanesi ise sarayda iç oda hizmetleri ve Enderun mensupları tarafından giyilen zerrin külahıdır.

**Börk:** Yeniçeri, subaşı ve bölükbaşları tarafından kullanılan bir başlık olan serpuş, keçeden imal edilmekte olup Orta Asya menşelidir (İşli, 2009, s. 124) ve Türkler tarafından kullanılan en eski başlıklar arasında yer almaktadır (İşli & Kökrek, 2017, s. 69). Daltâc, kaşıklık ve yatırma kısımlarından oluşan başlığın bel kısmına sarkan ve kılıç darbelerinden koruyan bölümüne yatırma, başı kaplayan ve alına kadar inen bölüme daltâc, alın kısmına dikey olarak yerleştirilen ve rütbe belirten bölüme ise kaşıklık denilmektedir (İşli, 2009, s. 124; İşli & Kökrek, 2017, s. 69; Çavuş, 2018, s. 141).



Görsel 18. Yeniçeri Börkü

Anadolu'da sınırlı sayıda olan ve tam sayısı henüz bilinmeyen başlık tipinden Deniz Komutanlığı Müzesi'nde 4 adet bulunmaktadır (Müzedeki sergilenen dört börklü şahide, Necdet İşli tarafından değerlendirilmiştir, ancak müzedeki taşlarının hepsinin incelenmesi amaçlandığı için kapsam dışı bırakılmamıştır). Bu serpuşlar, 1738 tarihli Yeniçeri Ahmed Beşe, 1757 tarihli Yeniçeri Mehmed, 1770 tarihli Yeniçeri Hüseyin ve 1792 tarihli Yeniçeri Esseyid Mustafa'ya aittir.



Börk tipindeki başlığa sahip mezar taşlarıyla genelde İstanbul ve Edirne'de karşılaşılır. Harbiye Askeri Müze bahçesinde 11 (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bk. İşli, 2021) (Öcal, 1981, s. 60-72), bunlardan bir tanesi 1722 tarihiyle İstanbul'un en eski börklü şahidesidir (İşli, 2021, s. 19). Doymazdere Kabristanlığında 7, Karacaahmet Mezarlığında 3, Silivri Kapı Mezarlığında 5, TİEM'de 3, Edirne Kapı Kabristanlığında 5, Beykoz Şahinkaya Mezarlığında 1, Beyoğlu Has Köy Mezarlığında 1, Demirciköy Mezarlığında 1, Kaşgari Tekkesi Haziresi'nde 1, Piyale Paşa Camii Haziresi'nde 1, Süleymaniye Salis Medrese deposunda 1, Zal Mahmut Paşa Haziresi'nde 1 (İşli, 2021, s. 50-68), Ebu'l Vefa Türbesi Haziresi'nde 1 (İşli & Kökrek, 2017, s. 73,79), Kulaksız Mezarlığı'nda 1, ve İstanbul'da tam olarak yeri tespit edilememiş 8 (İşli, 2021, s. 23, 30, 32, 55, 56, 70-72), börklü şahide olmak üzere toplamda 56 şahide tespit edilebilmiştir.

Edirne'de ise börkün sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Bölgenin en eski tarihli börklü şahidesi 1681 tarihine aittir (Görsel 20) (İşli & Kökrek 2017, s. 72). Bunun dışında, Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde 2 (1780), Bademlik Kabristanlığında 2, Buçuktepe Kabristanlığında 1 (1812), Hacılar Ezanı adlı yerde 1 (1735), Osmanlı Mezar Taşları sergileme alanında 3 (1753, 1766, 1780), Şah Melek Camii'nde 1 (1726), Şeyh Şüca Camii Haziresi'nde 1 (1716), TİEM'de 1 (1765), Yıldırım Kabristanlığında 1 (1727), Zincirli Kuyu

Mescidi Haziresi'nde 1 (1785), Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 9 (Doğan, 2009, s. 830-831), Enez Mezarlığı'nda 1 olmak üzere toplamda 25 örnek kayıtlara geçmiştir.

İstanbul ve Edirne dışında Kırklareli'nde de 1713 (Kurtişoğlu, 2020, s. 473), 1768 ve 1730 (Kurtişoğlu, 2019, s. 94-101) tarihli üç börklü şahide bulunmuştur

**Tablo 17.** Yeniçerilere Ait Börk

	
<p><b>Görsel 19.</b> Yeniçeri Mehmed'e ait Börk</p>	<p><b>Görsel 20.</b> Mustafa Ağa'ya ait Börk (İşli, Kökrek)</p>

**Dardağan:** Dardağan olarak adlandırılan bu serpuş tipi, perişan ve darmadağın şekilde sarılmış sarıklara verilen bir isimdir (Koçu, 1967, s. 86). Bu serpuş, börk, kalafat, kuka ve serdengeçti gibi Yeniçeriler tarafından kullanılan bir başlık olduğu ifade edilmektedir (İşli, 2009, s. 120). Devşirme usulüyle Yeniçeri olan kişi, sıradan bir Yeniçeri ise bu başlığı takar ve "Beşe" ünvanını kullanır. Tarihsel süreç içerisinde Yeniçerilerin %60'ının dardağan giydiği ifade edilmektedir (İşli, 2006, s. 21).

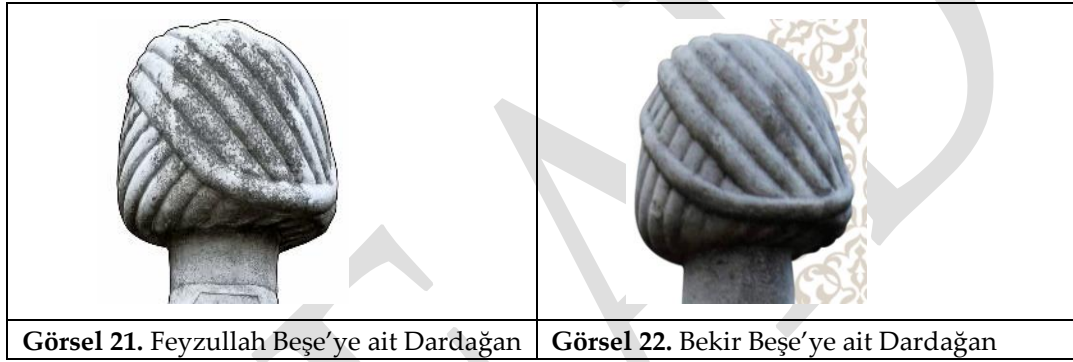
Halk arasında "Perişâni" şeklinde anılan ve uzun bir bezden sarılan başlık, Yeniçerinin ölmesinde kefen haline dönüştürüldüğü ortaya konulmaktadır (Çavuş, 2018, s. 138).

Müze bahçesinde bu tipi temsil eden 7 örnek bulunmaktadır. En erkeni 1769 tarihli olup Yeniçeri Yamak Mehmed Beşe'ye, diğer örnekler sırasıyla Yeniçeri Sandıkçı Oflu Salih Beşe (1782), Sırmakeş Ahmet Beşe (1782), Yeniçeri Selim Kalfa (1792), Yeniçeri Tırnovalı Feyzullah (1812), Yeniçeri Tavganlı Mehmed (1819) ve Yeniçeri Seyyid Bekri (1819) aittir. Bu şahidelerde, "Yeniçeri" ve "Beşe" kelimelerinin geçmesi yukarıdaki bilgileri doğrulamaktadır.

Dardağan serpuşu, börkün aksine Anadolu topraklarının çeşitli yerlerine yayılmış, sayısı oldukça fazla olan bir başlık tipidir. Benzerleri; Balıkesir'de 2 (Gökler, 2017, s. 718) Bolu Göynük'te 5 (Çal, 2007, s. 295-383), Samsun'da 1 (Nefes, 2002, s. 185), Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 1 (Arslan, 2007, s.463), Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 10 (Doğan, 2009, s. 824), Edirne Buçuktepe Kabristanlığında 1, Bademlik Kabristanlığında 4, Beylerbeyi Kabristanlığında 1, TİEM'de 1, Şeyh Şüca Camii Haziresi'nde 1 (İşli & Kökrek 2017, s. 89-247), Akçaabat Yöresi'ndeki Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 6 (Gedikli, 2010, s. 166-167), Ordu İli Ünye İlçesi Hacı Osman Camii Haziresi'nde 6 (Çelik, 2012, s. 162), Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 1 (Şen, 2010, s. 168), Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşları içerisinde 15 (İltar, 2005, s. 363-365), Kırklareli Lüleburgaz İlçesi Çengelli Köyü'nde 8 (Apa Kurtişoğlu, 2020, s. 474, 478-480, 482, 483) İstanbul Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 5 (Kurtbil, 2009, s. 341), İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 3 (Sürün, 2006, s. 350), İstanbul Yavaşca Haziresi mezar taşları içerisinde 5 (Uğurluel, 2007, s. 75), İstanbul Zal Mahmut Paşa Haziresi'nde 1, Debbağlar Kabristanında 1 ((Görsel 22) ("Eyüpsultan Türbeler ve Anıt Mezarlar" 2018, s. 161-162), İstanbul Bakırköy Mezarlığında 1, Doymazdere Kabristanlığında 1, Edirne Kapı Kabristanlığında 4, Emin Baba Bektaş

Dergahı Haziresi'nde 1, Eyüp Sultan Kabristanlığında 1, Hacı İvaz Camii Haziresi'nde 2, Karacaahmet Kabristanlığında 13, Keçecizade Fuat Paşa Cami Haziresi'nde 1, Mısır Tarlası adlı yerde 3, Murat Paşa Camii Haziresi'nde 1, Tüti Abdullatif Mescid'i Haziresi'nde 1, Vefa Kilisesi karşısındaki mezarlıkta 3 (İşli & Kökrek 2017, s. 88-275), Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 2 (Yavuz, 2013, s. 334), Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 4 (Yeni, 2009, s. 249), Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 4, Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 6 (Şeyban, 2007, s. 36, 42, 44-46, 65), Denizli kabristanlığında XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 2 (Zeybek, 2001, s. 43-46), İstanbul Solak Sinan Camii Haziresi'nde 1 (Çınar, 2015, s. 316), Boyabat mezar taşlarında 3 (Çal, 2007, s. 132), Rize Hemşin'de 8 (Atacan & Bekar 2001, s. 11-16, 41-86, 87-95), Konya Tarihi Taşlar Müzesi'nde 1 (Kuşdoğan, 2018, s. 362), ve Edincik'te bulunmaktadır (Tüfekçioğlu, 2016, s. 170, 177-179).

**Tablo 18.** Dardağan Başlık Tipine Ait Örnekler



**Serdengeçti:** Serdengeçti, önceden akıncılar, daha sonra ise yeniçeriler içerisinde düşman arasına dalan veya kuşatma altındaki kaleye giren fedailer için kullanılan bir terimdir. En önde savaştıklarından dolayı "ölüm eri" ismiyle de bilinen yeniçerilerden, harpten sağ çıkanlarına kuş tüyleriyle süslenmiş "Serdengeçti Kavuğu" giyme hakkı verilmiştir (Özcan, 2009, s. 554-555).

Serdengeçti serpuşlarını meydana getiren sarığın sağ ucu yukarıda, sol ucu ise aşağıya doğru uzanmakta olup ters bir "U" biçimi şeklindedir (İşli, 2009, s. 136; Çavuş, 2018, s. 140).

İncelenen mezar taşları içerisinde bir tane serdengeçti serpuşu tespit edilmiş olup o da Serdengeçti Ağası Mehmed Ağa'ya ait olan 1759 tarihli şahidedir. Bu örneğin dışında, serdengeçti başlığı da Anadolu'nun genelinde karşılaşılabilen yaygın bir başlık türüdür.

Benzer örnekleri içerisinde; İstanbul Emir Sultan Mezarlığındaki XVIII ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 1 (Çakar, 2007, s. 486), Şehzade Camii Haziresi'nde 1, Üsküdar Şeyh Devati Mustafa Efendi Camii Haziresi'nde 1 (Sökütlü, 2015, s. 208), İstanbul Rumeli Hisarı Şehitlik Dergahı Haziresi'nde 1, Edirne Kuşçu Doğan Camii Haziresi'nde 1, Edirne Bademlik Kabsirtanlığında 1, Beylerbeyi Kabristanlığında 2, Hacılar Ezanı adlı yerde 1, Kuşçudoğan Camii Haziresi'nde 1, Şahmelek Camii Haziresi'nde 2, Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 3 (İşli & Kökrek, 2017, s. 108-119), Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinde 10 (Görsel 24) (Doğan, 2009, s. 822), Bursa Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 1 (Çakar, 2007, s. 486), Bursa Muradiye Külliyesi Haziresi'nde 2, Bolu Göynük'te 6 (Çal, 2007, s. 295-383), Akçaabat Yöresinde'ki Osmanlı mezar taşlarında 7 (Gedikli, 2010, s. 164-165), Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresinde 1 (Türker, 2011, s. 270), Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 4 (Yeni, 2009, s. 246-248), Trabzon Sülüklü XVIII. yüzyıl mezar taşlarında 8 (Yer, 2004, s. 177-178), Balıkesir'de 3 (Gökler, 2017, s. 737), Batılılaşma Dönemi Rize mezar

taşlarında 39 (Hanoğlu, 2015, s. 1910-1911), Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 1 (Şen, 2010, s. 239), Giresun sahil şeridindeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 5 (İltar, 2005, s. 362), Giresun Boztekke'de 1, Eynesil'de 1, Görele'de 4, Şebinkarahisar'da 1, Tirebolu'da 1, Espiye Hacı Mahmutlu Köyü'nde 1 (Çal & İltar, 2011, s. 26), Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 2 (Şeyban, 2007, s. 51-84) İzmir Çeşme ve Alaçatı'da 1 (Uluer, 2017, s. 707), Kocaeli Gölcük Değirmendere Mezarlığında 2, Urfa'da 5 (Çal, 2010) ve Edincik'te bu tipte örnekler görülmektedir (Tüfekçioğlu, 2016, s. 169).

**Tablo 19.** Serdengeçti Serpuşları

	
<b>Görsel 23.</b> Mehmed Ağa'ya ait Serdengeçti	<b>Görsel 24.</b> Seyit Memiş'e ait Serdengeçti (B.Doğan)

**Zerrin:** Zer-külâh olarak da bilinen serpuş, Osmanlı sarayında 1828'den önceki teşkilatında (Koçu, 1967, s. 250) Zülüflü Ağalar ismiyle anılan Has Oda ve Enderun mensuplarının görev başında veya törenlerde giydikleri başlığın ismidir (İşli, 2009, s. 94). En iyi keçeden yapılan, som altın sırmalarla işlenen ve iki yanından zülüfler dökülen zerrin için Hüseyin Kazım Bey, adeta bir "bir nevi demir miğfer" yakıştırması yapmaktadır (Koçu, 1967, s. 250).

Has Oda, Enderun kademesinin son halkası olup odanın toplam mevcudu 40 civarındadır. Has odalılarının görevleri arasında ise Hırka-i Saadet Dairesi'ni temizlemek, eşyasının bakımını yapmak, kandil geceleri öd ağacı yakmak ve kutsal emanetleri korumak vb. bulunmaktadır (Çavuş, 2018, s. 151).

Mezar taşlarında zerrin külâhu sınırlı sayıda bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi bugün müze tarafından koruma altına alınmıştır. 1813 tarihli olan şahide, Hazine-i Humayun Ağası Ahmed Raif'e aittir.

Serpuşun benzerleri arasında İstanbul Ayazma Camii Haziresi'nde 4 (Görsel 26) (Yarış, 2018, s. 249), Aksaray Murad Paşa Camii Haziresi'nde 1 (Koçu, 1967, s. 250), Eyüp Sultan Türbe Haziresi'nde 1, Zal Mahmud Paşa Türbesi Haziresi'nde 1, İdris Köşkü Haziresi'nde 1, Konya'da Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde 1 (Kuşdoğan, 2018, s. 362) örnek bulunmaktadır.

**Tablo 20.** Zerrin Külâhu






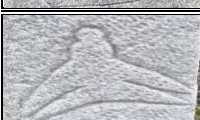

	
<b>Görsel 25.</b> Ahmed Raif'e ait Zerrin	<b>Görsel 26.</b> Ayazma Camii Haziresi'ndeki Zerrin (İşli)



**Bölük-Cemaat ve Remizeler:** Osmanlı'nın en önemli askeri kuvvetleri arasında yer alan Yeniçeri Ocağı'nın tam kuruluş tarihi hakkında bir bilgi söz konusu olmasa da I. Murad (1362-1389) kurulduğu genel olarak kabul görmektedir (Beydili, 2013, s. 450-462). Devşirme usulüyle yetiştirilen ve kabiliyetleri dahilinde vazifelendirilen devşirmelerden bazıları saray ve Bostancı Ocağı'na, bazıları ise Acemi-oğlanlar Ocağı'na kaydedilmektedir. Acemi-oğlanlar Ocağı'nda eğitimini tamamlayanlar, üç ana gruptan oluşan Yeniçeri Teşkilatı'na (101 Cemaat, 34 Sekban ve 61 Ağa veya Bölük) kaydı sağlanırdı (İşli & Kökrek, 2017, s. 7). Bu grupların sayılarını temsil eden birer simge diğer ismiyle remizesi bulunmaktadır. Yeniçeriler, bu sembeleri çok fazla önemsemişler ve her yerde kullanmışlardır. Remz, işaret etmek, sembol, nişan, üstü kapalı anlatım olarak sözlükte karşımıza çıkmaktadır. Sembolik anlamlar içeren remizeler, İslam literatüründe "bir şeyin yerine geçen ve onu hatırlatan özel değere sahip somut alamet" olarak karşımıza çıkmaktadır (Durmuş, 2007, s. 556). İncelediğimiz mezar taşları üzerinde yer alan remizeler de bağlı olunan bölüğü, birliği veya sancağı simgelemektedirler.

Değerlendirme dahilindeki yeniçeriler ait şahideler de sadece bölük ve cemaat gruplarını temsil eden 8 işarete (C ve K) ve yedi remizeye rastlanmıştır. Bunlar şu şekildedir.

**Tablo 21.** Bölük ve Cemaat Remizeleri

Şahidenin Sahibi	Bölük/Cemaat	Açıklaması	Remizesi
Salih Beşe	1 Bölük	Baba	
Es-seyyid Mustafa	9 Bölük	-	-
Yamak Mehmed Beşe	39. Bölük	Üçlü Fodla	
Tavganlı Mehmed	51. Bölük	Üç Başlı Ejder	
Seyyid Bekri	52. Bölük	Saban Demiri ve Tuğ	
S. Ahmed Beşe	56. Bölük	Gemi/Çekdiri	
Hüseyin Beşe	33. Cemaat	Siyah Gülle veya Kuş	
Tırnovalı Feyzullah	35. Cemaat	Bayrak/Bal Kabağı/Zülfikar	

## SONUÇ

31 Ağustos 1897'de II. Abdulhamid döneminde kurulan Deniz Müzesi, seksiyonları ve zengin eserleriyle Anadolu'nun en önemli deniz müzeleri arasında yer almaktadır. Müzenin bahçesinde sergilenen taş eserler içerisinde mezar taşları, meslek, bölük/cemaat, remize ve başlık tipleri bakımından ön plana çıktığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde önemli sayılabilecek kişilere ait olan şahideler arasında yeniçeri şahidelerinin ağırlıkta olması, bölük/cemaat ve bölüğün remizelerinin verilmiş olması önemlidir. 1., 32.,39., 51., 52., 56. Bölükten ve 33. ve 35. Cemaatten olan yeniçerilerin bağlı oldukları birimleri "baba, uçan kuş, balkabağı, üçlü fodla, üç başlı ejder, saban demiri, tuğ ve gemi gibi motifler temsil etmektedir. Bir çoğunun tahrip edildiği ve kırıldığı düşünülen bu sebeple sınırlı sayıda olan börk dışında Anadolu'nun geneline yayılan dardağan ve serdengeçti Yeniçerilerin diğer serpuş tipleridir.

Şahideler içerisinde dikkat çeken bir diğer serpuş tipi ise zerrindir. Saray hizmetkarlarının giydiği bu serpuşun örneği, Anadolu'da nadir olarak bulunmakla birlikte sayı olarak da azdır.

Tepelikle sonlanan üç şahide ise denizci, beylik kapudanı ve hattat meslekleriyle dikkat çekmektedir.

## SUMMARY

Gravestones, which are one of the important reflections of Turkish-Islamic art, are a part of cultural heritage and provide information about the periods they belonged to with their forms, text contents, ornaments and sprinkles.

From past to present, grave monuments and tombstones have survived in many civilizations and various geographies according to their expressions within the framework of the religious beliefs of the societies. In the Turks, importance was given to death and tomb making both before and after Islam. Because tombs are not only the place where the dead bodies are integrated with the soil, but also the monuments where the connection of societies with the past is kept alive.

Tombstones, which have come from Central Asia to the present thanks to various cultures and experiences, are a historical document and an artistic element that ensures our connection with the past. Gravestones are encountered in every region of Anatolia.

With this study, a total of 16 tombstones, some of which were brought from the burial of the Barbaros Hayrettin Pasha Tomb and located in the Istanbul Naval Museum Command, were examined.

Turkey's largest Marine Museum is located in Istanbul Naval Museum Command was established on August 31, 1897. II. Abdulhamid's permission, the order of the Minister of the Navy, Hasan Hüsnü Pasha of Bozcaada, and the great efforts of Major Süleyman Nutki together with Admiral Hikmet Pasha, started its activities under the name of the "Museum and Library" administration under the name of Tersane-i Âmire.

The museum, which continued its activities in the "Nakkaşhane" building for a period, was opened under the name of the Naval Museum Directorate in the following periods. During the Second World War, some artifacts were sent to Ankara, Izmit and Niğde in order not to be damaged. In 1946, it was decided to re-establish the museum in Istanbul, and artifacts were collected at the North Sea Area Command building

in Kasımpaşa today. In 1947, Dolmabahçe Mosque and the building next to it were allocated to the Naval Forces Command, restoration work was carried out and turned into a museum for exhibiting the works. It was put into service on September 27, 1948 under the name of "Naval Museum and Archive Directorate". It was put into service on September 27, 1948 under the name of "Naval Museum and Archive Directorate".

The main exhibition building of the museum, which was built in the early twentieth century and previously used for different purposes, was used as a gallery under the name of "Historical Boats Gallery" in 1971 with various additions. Due to the inadequacy of this gallery, the construction of the museum, which was available in 2008, started and was opened to visitors on October 4, 2013. Some of the 16 tombstones, which are in the collection of stone works within the museum and constitute the basis of the subject, were brought from the Treasury of Barbaros Hayrettin Pasha to the east of the museum and taken under protection in the garden of the museum.

With this work, "Yusuf Reis, Janissary Ahmed Beşe, Beylik Kapudan Algerian Hüseyin Kapudan, Janissary Mehmed, Serdengeçti Agha Mehmed Ağa, Yamak Mehmed Beşe, Janissary Hüseyin Beşe, Calligrapher Derviş Ali Efendi, Salih Beşe, Sirmakeş Ahmet Beşe, Selim Kalfa, Janissary Mustafa, Feyzullah Beşe from Tırnov, Ahmed Raif Bey, Tavganlı Mehmed Ağa and Seyyid Bekri Mustafa The inscriptions of the tombstones belonging to were read and drawn to the scientific world.

It was observed that 12 of the gravestones belonged to janissaries, and the stones were completed with a headgear of "börk", "dardağan" and "serdengeçti". In addition, the symbols of the troops to which the janissaries belong were also identified. One of the other 4 tombstones has a turmeric cone used by those from Has Oda or Enderun, while three do not have a title.

#### Makale Bilgileri

---

<b>Etik Kurul Kararı :</b>	Etik Kurul Kararından muafır.
<b>Katılımcı Rızası:</b>	Katılımcı bulunmamaktadır.
<b>Mali Destek:</b>	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
<b>Çıkar Çatışması:</b>	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır
<b>Telif Hakları:</b>	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.

#### Article Information

---

<b>Ethics Committee Approval:</b>	Exempt from the Ethics Committee Decision.
<b>Informed Consent:</b>	No participants.
<b>Financial Support:</b>	No financial support from any institution or project.
<b>Conflict of Interest:</b>	No conflict of interest.
<b>Copyrights:</b>	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.



## KAYNAKÇA

- Apa Kurtişoğlu, G. (2020). Kırklareli, Lüleburgaz ilçesi Çengelli Köyü mezar taşları. Editör H. Çal, *Türkmes 2019 Tam Metin Bildiriler* içinde (459-503). Kayseri: Kültür Bakanlığı Yay.
- Arslan, A. (2007). *Edirne Üç Şerefeli Camii haziresi*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Atacan, V. & Bekar, S. (2001). *Rize Hemşin yöresi Osmanlı mezar taşları ve kitabeleri*, Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yay.
- Beydili, K. (2013). Yeniçeri, *İslam Ansiklopedisi*, (C. 43, s. 450-462). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yeniceri>.
- Çakar, G. (2007). *Bursa Emir Sultan mezarlığındaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çal, H. & İltar, G. (2011). *Giresun İli Osmanlı mezar taşları*, Ankara: Giresun Valiliği Yay.
- Çal, H. (2007). Göynük (Bolu) şehri Türk mezar taşları, *Vakıflar Dergisi*, 30, 295-384. Erişim adresi: [http://isamveri.org/pdfdr/D00143/2007\\_30/2007\\_30\\_CALH.pdf](http://isamveri.org/pdfdr/D00143/2007_30/2007_30_CALH.pdf)
- Çavuş, F. (2018). *Osmanlı mezar taşlarının sırları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay.
- Çelik, B. (2012). *Ordu İli, Ünye İlçesi, Hacı Osman Ağa Camii haziresindeki mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Çetintaş, M.B. (2010). İstanbul mezarlıklarındaki ve hazirelerindeki yeniçeri mezar taşları ile yeniçeri mezar taşlarının bazı hususiyetleri. F. M. Emecen (Ed.), *İmparatorluk Başkentinden Kültür Başkentine İstanbul* içinde (s. 227-246). İstanbul: Kitabevi Yay.
- Çınar, S. (2015) *Üsküdar'da yer alan bir grup cami haziresindeki mezar taşları*, (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Doğan, B. (2009) *Edirne Gazi Mihal Camii haziresi'ndeki mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Durmuş, İ. (2007). Remiz, *İslam Ansiklopedisi*, 34, 558-560, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/remiz>.
- Eyüpsultan türbeler ve anıt mezarlar (2018). İstanbul: Eyüp Sultan Belediyesi Yay.
- Gedikli, İ. (2010). *Akçaabat yöresindeki Osmanlı dönemi mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Gökler, B. M. (2017). *Balıkesir mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Hanoğlu, C. (2015). *Batılılaşma dönemi Rize mezar taşları*, (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- İltar, G. (2005). *Giresun ili sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- İşipek, A. R. (2010). *İstanbul'un kuğuları saltanat kayıkları*, İstanbul: Deniz Kuvvetleri Yay.
- İşli, N. & Kökrek M. (2017). *Yeniçeriler remizleri ve mezar taşları*, İstanbul: Dergah Yay.
- İşli, N. (2006). *Yeniçeri mezar taşları*, İstanbul: Turkuaz Yay.
- İşli, N. (2009). *Osmanlı serpuşları*, İstanbul: İstanbul 2010 Kültür Başkenti Yay.
- İşli, N. (2021). *İstanbul börklü mezar taşları*, İstanbul: Turkuaz Yay.

- Koçu, R. E. (1967). *Türk giyim, kuşam ve süslenme sözlüğü*, Ankara: Sümerbank Kültür Yay.
- Kurtbil, Z. H. (2009). *Kadıköy Taşköprü Caddesi mezarlığı*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Kurtişoğlu, H. (2019). *Kırklareli merkez ilçede bulunan Osmanlı dönemi mezar taşlarında görsel öğeler ve semboller*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kuşdoğan, D. (2018). *Konya tarihi mezar taşlar müzesi*. M. Duranlı (Ed.), *I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi* içinde (s. 349-365), Kuşadası.
- Nefes, E. (2002). *Samsun'da yer alan mezar taşları*, (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Öcal, E. (1981). İstanbul müzelerindeki börtü mezar taşları, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 11, 51-75. Erişim adresi: <http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/handle/11352/2048>
- Özcan, A. (2009). Serdengeçti, *İslam Ansiklopedisi*, (C. 36, s. 554-555) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/serdengecti>.
- Sökütlü, Y. (2015). *İstanbul Üsküdar Şeyh Devati Mustafa haziresinde yer alan mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Sürün, M. (2006). *İstanbul Şeyh Vefâ Cami haziresi*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Şen, K. (2010). *Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam dönemi mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Şeyban, L. (2017). *Osmanlı dönemi Taraklı mezar taşları ve kitabeleri*, Sakarya: Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay.
- Tüfekçioğlu, A. & Gündoğdu, O. (2016). Üsküdar Ahmediye Külliyesi haziresi meyve tasvirli mezar taşları, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 36, 173-191. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsed/issue/24330/257855>.
- Türker, F. (2011). *Sinop Seyyid Bilal Türbesi haziresi'ndeki mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Uluer, B. (2017). *İzmir/Çeşme (merkez) ve Alaçatı'daki Osmanlı dönemi mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yarış, S. (2018). Üsküdar Ayazma Camii haziresindeki mezar taşları, *Sanat Tarihi Dergisi*, 27 (1), 197-249. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/36825/321692>.
- Yavuz, S. (2013). *Sakarya İli Geyve İlçesi Osmanlı dönemi mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Yeni, Ö. (2009). *Sinop Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Türk-İslam dönemi mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Yer, K. (2004). *Trabzon Sülüklü şehir mezarlığındaki 18. yüzyıl mezar taşları*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Zeybek, R. (2001). *Denizli kabristanlığında XVIII. ve XIX. yüzyıldan kalma mezar taşlarının tahlili*, (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.